

Parafraza in njena uporaba pri pouku tujih jezikov

Tanja Škerlavaj

Parafraza kot sredstvo besedilne kohezije. Definicija, vrste in funkcije parafraze

Besedilno kohezijo¹ oblikujemo s pomočjo različnih besediloslovnih sredstev, ki sicer niso obvezna, vendar pripomorejo k strukturiranosti besedila. Ta sredstva nakazujejo, »kako se lahko že uporabljene strukture in vzorci ponovno uporabijo, spremenijo ali strnejo« (de Beaugrande in Dressler, 1992: 41). Ena izmed možnosti iz množice semantičnih sredstev, ki dani stavek veže na predhodno besedilo, je ponovna pojavitev (nem. »Rekurrenz«), neposredno ponavljanje elementov, ker se že prej uporabljeni element zgolj ponovno pojavi (prim. Plett, 1975, povzeto po de Beaugrande in Dressler, 1992: 45).

Jezikovni znaki se nanašajo na t. i. nejezikovne referenčne objekte iz resničnosti. Tako se lahko besede oz. leksemi nanašajo na predmete, živa bitja ali pojme (npr. O ← *Petra*), stavki na dejanja, stanja ali dogajanja (npr. D ← /*Petra pomaga mami.*/) ter besedila kot kompleksne jezikovne enote na obstoječa stanja iz resničnosti. Ko se najmanj dva jezikovna znaka oz. izraza znotraj besedila nanašata na en in isti referenčni objekt iz realnosti, govorimo o tako imenovani ponovni pojavitvi z referenčno identiteto,² gre za t. i. koreferenco:

1 Besedilna kohezija je po Bußmannovi definirana kot »Begriff für unterschiedliche manifeste Eigenschaften eines Textes, die Ausdruck und Indiz seiner Textualität sind und dem Rezipienten formale Hinweise zur Verknüpfung der Textteile geben« (Bußmann, 2002: 352). Pojem prihaja iz latinske besede *cohaerere*, kar pomeni »sprijemati se, držati se skupaj, biti v zvezi, biti združen«. Gre torej za to, da se različne sestavine besedila na besedilni površini držijo skupaj oz. so med seboj povezane.

2 Greule razlikuje med semantično ponovno pojavitvijo (sem šteje ponavljanje leksemov, referenčno identiteto z neidentičnimi jezikovnimi znaki, kot npr. sinonimijo, hiper-/hiponimijo, metonimijo, pronominalizacijo ter posebni primer deiksa; semantično kohezijo brez referenčne identitete itd.) ter morfosintaktično ponovno pojavitvijo, pod katero obravnava glagolski čas in naklon. Prim. Bračić, Fix in Greule, 2007: 7.

*Če si na vrtu hotel priti na glavno pot nazaj proti hiši, je bilo na nekem mestu treba skozi **vrtljiv križ**, kakršne imajo v prodajalnah, na črpalkah, v kinih ipd. Neki gost je vprašal izumitelja, zakaj ima ta **vrtljivi križ**, ki ga je tako težko zasukati, ko je vendar povsod okrog toliko duhovitih izumov. Edison pa mu je odgovoril: »No, veste, kdor koli enkrat zavrti okrog tale **križ**, načrpa v cisterno na strehi trideset litrov vode.« (Delo, 23. avgust 2007: 13.)*

Popolno koreferenco lahko dosežemo z identičnimi, pa tudi z neidentičnimi jezikovnimi znaki. Ena izmed možnosti izražanja popolne koreference z neidentičnimi jezikovnimi znaki je z uporabo parafraze.

Parafraza (gr. *pará-phrasis*, »opis«) je po de Beaugrandeju in Dresslerju opredeljena kot »ponovna pojavitev iste vsebine v spremenjenem izrazu« (de Beaugrande in Dressler, 1992: 48). Gre torej za to, da poveže isto, ampak na drugačen način, z drugimi besedami:

*Moja babica /.../ se je v tridesetih letih 20. stoletja v božičnem času z družbo prijateljev odpravila na smučanje na **Travno goro**. S skoraj 1000 metrov visoke **vzpetine pri Sodražici** /.../ so prismočali vsi premočeni, nato pa so se, kaj bi drugega, podali na krepčilno večerjo. (Kult, Delo, 30. marec 2007: zadnja stran, neoštevilčena.)*

Parafraza, ki po Bußmannovi v pogovornem smislu pomeni sredstvo za razlago, ponazoritev ali interpretacijo komunikativnih namenov, v jezikoslovju pa sinonimne odnose med stavki, je v t. i. izjavni logiki enaka bilateralni implikaciji, po kateri je stavek₁ v parafrastičnem oz. ekvivalenčnem razmerju s stavkom₂, ko velja: S₁ vključuje S₂ in S₂ vključuje S₁, kar pokaže tudi naslednja formula:

$$(S_1 \rightarrow S_2) \wedge (S_2 \rightarrow S_1).$$

Npr. *Filip je starejši od Karoline.*

vključuje:

Karolina je mlajša od Filipa.

in obratno.

Hkrati pa je v okviru generativne slovnice parafraziranje temeljni postopek za opis semantičnih odnosov: različne površinske strukture z identičnim pomenom se razumejo kot parafraze skupne globinske strukture, na katero aplicirajo (različne) pomensko nevtralne transformacije (prim. Bußmann, 2002: 496).

Stavek A je torej parafraza stavka B, ko imata oba stavka isti pomen oz. sporočilo, vendar sta strukturirana z novimi sredstvi:

Stavek A: *Petra pomaga mami.*

Stavek B: *Petra nudi mami pomoč.*

Kot že omenjeno, se besede, stavki in besedila nanašajo na referenčne objekte oz. kompleksna dogajanja iz resničnosti, ta pa lahko na različne načine ubese-

dimo oz. parafraziramo. Parafraza se torej pojavlja tako na besedni kot tudi na stavčni in besedilni ravni.

Čeprav gre pri t. i. leksikalni parafrazi največkrat za pomensko razlago besed v slovarjih, npr. *mačka*: »domača žival, ki lovi miši« (prim. Slovar Slovenskega knjižnega jezika), lahko besede oz. besedne zveze parafraziramo tudi s samostojnimi besedami oz. besednimi zvezami, pri čemer te obdržijo prvotni pomen: *Zgodovina* »izdelovalcev orodja« oz., bolje rečeno, »konstruktorjev«, kot so se imenovali kmalu po svoji ustanovitvi.³ (Fried, 1975: 137, *Die Konstrukteure*, prevod prev., prevzeto po de Beaugrande in Dressler, 1992: 62.)

Medtem ko na stavčni ravni tako Bußmann (2002) kot Lewandowski (1994) ločita med sintaktično parafrazo (npr. *To listino dobite brezplačno. vs. Brezplačno dobite to listino.*⁴), deiktično parafrazo (npr. *Tu živi veliko ljudi. vs. V tem mestu živi veliko ljudi.*) ter pragmatično parafrazo (npr. *V tej sobi piha. vs. Bi prosim zaprl okno?* Op. p. T. Š.), pa pri parafrazi na besedilni ravni ne izhajamo iz definicije parafraze po izjavni logiki niti po generativni slovnici, temveč iz opredelitve parafraze v pogovornem smislu, po kateri gre za »die erklärende Nacherzählung eines Textes oder Textabschnitts in derselben Sprache oder freie, nur sinngemäße Übertragung eines Textes in eine andere Sprache bzw. Übersetzung« (Glück, 1993: 451). Na besedilni ravni se parafraza torej pojavlja v obliki obnove ali prevoda besedila, pa tudi kot redukcija, poenostavitev besedila, parodija na besedilo, stilistična variacija itd.

In kdaj ter čemu pravzaprav sploh parafraziramo? Parafraza je temeljno sredstvo jezikovne komunikacije, ki omogoča tako razumljivost kot tudi sporazumevanje. Čeprav dostikrat neprostoovoljno, uporabljamo parafrazo pri spontanem govoru v vsakdanjem življenju zelo pogosto. Velikokrat nas sogovornik vpraša: »Kako to misliš?«, »Kaj misliš s tem?« ali »Kaj naj bi to pomenilo?«. Vsi odgovori na takšna vprašanja, s katerimi preciziramo, dopolnjujemo ter dajemo primere, so parafraze (prim. Wunderlich, 1991: 72). Parafrazo najdemo tudi na področju literature, in sicer kot prevod književnih besedil ali pa npr. v modernih romanih, in ker so v strokovnih besedilih (npr. pravnih, medicinskih itd.) običajno prisotne situacije, v katerih imata lahko stabilnost in natančnost konteksta pomembne pragmatične posledice, tudi v slednjih pogosto uporabljamo parafrazo. S tem, ko formulacije parafraziramo na bolj pogovoren način, da bi zajeli vse možne vidike vsebine, ki jo nameravamo izraziti, lahko bralcu, ki na nekem področju ni strokovnjak, približamo besedilo (prim. de Beaugrande in Dressler, 1981: 62, ter Wunderlich, 1991: 75), parafraza pa se v strokovnih besedilih nemalokrat pojavlja tudi iz stilističnih razlogov, npr. v obliki posamoštaljenja.

³ V tem primeru gre za parafrazo le, če imamo pred očmi definicijo parafraze v širšem smislu, torej »povcdati isto z drugimi besedami«. Če je parafraza razumljena v ožjem pomenu besede, se zdi, da navedena primera sodita k sinonimom.

⁴ V tem primeru gre za stilno zaznamovani besedni red oz. za spremembo poudarka.

Nenazadnje ima parafraza pomembno vlogo tudi v vsakem tujejezičnem pouku, kjer jo uporabljajo tako učitelji kot učenci. Ker je parafraza pri pouku nepogrešljivo retorično-didaktično sredstvo, se pričujoči članek v nadaljevanju podrobneje posveča funkcijskemu vidiku tujejezične didaktike.

Parafraza v didaktiki

Pri pouku tujega jezika se učitelj poslužuje parafraze na različnih stopnjah jezikovnega znanja – glede na učno metodo jo lahko pri začetnikih uporabi v obliki prevoda v materni jezik učencev, na višjih stopnjah, ko naj bi učitelj pri pouku že uporabljal ciljni jezik in ko učenci tega že bolje razumejo, pa lahko uporabi opis v ciljnem jeziku. Učitelj pogosto uporablja parafrazo pri razlaganju nove snovi, pa tudi pri dajanju navodil, ki morajo biti čimbolj enoznačna. Parafrazo pri pouku uporabljamo torej predvsem takrat, ko hočemo nekaj ponazoriti oz. pojasniti; učitelji precizirajo, razlagajo in dajejo zgled.

Učence moramo pri pouku spodbuditi k utrjevanju jezikovne prožnosti, pri čemer se mora okrepiti njihova izrazna zmožnost. Cilj tujejezičnega pouka je med drugim, da se učenci znajdejo v različnih naravnih kontaktnih situacijah ter da so sposobni neznano besedo opisati oz. misel formulirati drugače. Ko ne vedo, kako se kaj ubesedi, morajo znati uporabiti parafrazo. V nadaljnjem pa morajo imeti učeči tudi občutek za elastičnost oz. raznolikost jezika ter se zavedati, da v določenem jeziku obstajajo različni registri. Parafraza je torej tako cilj kot tudi učno sredstvo pri pouku tujega jezika.

Po G. Zimmermannu je potek pouka razdeljen v dve fazi – na fazo jezikovnega sprejemanja in fazo integracije: »Er unterscheidet zwischen der Phase der Sprachaufnahme, in der der Lerner neues Sprachmaterial kennenlernt und der Integrierungsphase, in der er es verarbeitet und anwendet und dadurch in seinen bereits vorhandenen Sprachbesitz integriert.« (Heyd, 1991: 74.) Izkušnja uči, da lahko parafrazo pri pouku uporabimo v obeh fazah.

V fazi jezikovnega sprejemanja (nem. »Sprachaufnahme«) lahko parafrazo uporabljamo npr. pri posredovanju novega besednega zaklada. Po Helbigu in ostalih obstajajo različne strategije učenja besedišča: prvič, strategija ugibanja neznanih besed iz sobesedila, drugič, strategija ugotavljanja pomena na podlagi potencialnega besednega zaklada;⁵ in tretjič, opisne tehnike ter razlagalni postopki, z drugimi besedami parafraze (prim. Helbig et al. 2001: 889).

Tudi Heyd (1991: 99) ponuja različne postopke posredovanja pomena, pri čemer so (ker gre za parafraziranje) še posebej pomembne naslednje možnosti:

5 K potencialnemu besednemu zakladu štejemo vse izpeljane in zložene besede, ki so učencu popolnoma nove, katerih pomen pa lahko le-ta ugotovi na podlagi njihovega tvorjenja, če pozna podstavo in ustrezna pravila besedotvorja (prim. Heyd 1991: 91).

1. Vzpostavitev logične povezave s pomočjo

- definicije: *Der **Wecker** ist eine Uhr, die zu einer bestimmten Zeit, die man vorher einstellt, klingelt oder rasselt;*⁶
- navajanja podpomenk, ki služijo kot zgledi: **Blume**: *Rosen, Tulpen, Nelken sind Blumen;*
- sklepanja po podobnosti: **Atelier**: *Die Sekretärin arbeitet im Büro. Der Maler arbeitet im Atelier;*
- enačbe: *Wochenende = Samstag und Sonntag; 8 = acht.*

2. Razlaga z opozarjanjem na posamezne znane besede s pomočjo njihovih

- sinonimov, t. j. sopomenk; pomensko podobnih oz. enakih besed: *Geschwindigkeit – Schnelligkeit; deuten auf – zeigen auf; törricht – dumm;*
- antonimov, t. j. protipomenk; besed z nasprotnim pomenom: *groß/klein; Ankunft/Abfahrt; alt/neu, jung; schließen/öffnen;*
- ali z izpeljavo iz znanih osnovnih besed: *arbeiten – Arbeiter; hoch – Höhe; möglich – unmöglich; essen – essbar;*
- ali s pomočjo njihove glasovne podobnosti: *Angleščina – nemščina: shoe – Schuh, fish – Fisch, mouse – Maus;*
- ali s pomočjo njihove grafične podobnosti: *Angleščina – nemščina: theatre – Theater, cathedral – Kathedrale, minute – Minute.*

3. Prevod

Večino teh postopkov lahko uporabimo tudi v drugi fazi po Helbigu, t. j. v fazi integracije (nem. »Integrierungsphase«) oz. pri vadenju in ponavljanju besedišča.

Parafraza pa je zelo pomembna ne le pri učenju leksike, temveč tudi pri ustni komunikaciji pri tujejezičnem pouku. Rampillon (1996) razdeli usvajanje jezika v tri stopnje:

1. stopnja: Nevariacijsko/imitacijsko govorjenje oz. stopnja reprodukcije.

Na tej stopnji učenci podajo slišano ali prebrano informacijo dobesedno, in sicer z identično formulacijo: »Inhalt und sprachliche Form werden in dieser Phase nicht verändert.« (Rampillon, 1996; citirano po Helbig et al., 2001: 915.)

2. stopnja: Nadzorovano variacijsko govorjenje oz. stopnja rekonstrukcije.

Na tej stopnji mora biti vsebina besedila sicer podana čimbolj točno, vendar je pozornost usmerjena k pomembnejšim izjavam: »Die sprachliche Form der Wiedergabe kann sich von der Vorlage entfernen und der Schüler ist freier in der Wahl des Ausdrucks.« (Ibid.) Rekonstrukcija je torej stopnja, na kateri parafraziramo.

⁶ Ker gre za povzemanje različnih postopkov posredovanja pomena po Heydu (1991), so zgledi v nemškem jeziku. Na tem mestu je potrebno poudariti, da se lahko na ta način, torej z uporabo parafraz, posreduje pomen pri pouku kateregakoli tujega jezika.

3. stopnja: Prosto govorjenje oz. stopnja konstrukcije.

Na tretji stopnji učenec le redko uporablja različne predloge, temveč je pri govorjenju prost tako v vsebini kot tudi v jezikovni obliki, saj že ima določene zmožnosti.

Podobno kot pri govorjenju parafrazo uporabljamo tudi pri pisanju. Na začetnih stopnjah podajajo učenci besedila dobesedno oz. pišejo npr. narek, na kasnejših stopnjah rekonstruirajo oz. parafrazirajo dana besedila tako, da pišejo transformacijske vaje, obnove ali povzetke, na višjih stopnjah pa že lahko pišejo prosto in spišejo npr. spis ali pa prosto zgodbo.

Zanimivo je, da lahko pri pouku parafrazo uporabimo ne le pri produktivnih, temveč tudi pri receptivnih spretnostih (kot npr. branje). G. Neuner (1979) ponuja šest tipov nalog za boljše razumevanje besedila. Pri tem nastanejo vzporedna besedila, s katerimi učenec dela najprej, da zajame vsebino besedila v celoti. Šele potem se posveti izvirnemu besedilu in poskuša razumeti tudi podrobnosti. Možna vzporedna besedila so:

1. Poenostavitev

Izvirno besedilo lahko poenostavimo na različne načine: s podčrtavanjem ključnih mest, ki jih učenci obdelajo s pomočjo slovarja ter na ta način bolje razumejo, o čem besedilo govori; s spreminjanjem besedilne vrste; in tretjič, z obnovo z iztočnicami, pri čemer je na njihovi podlagi izdelano kratko besedilo.

2. Skrajšanje

Pri skrajšanju oblikujemo kratko vzporedno besedilo k izvirnemu besedilu.

3. Razčlenitev

Besedilo lahko razčlenimo optično, torej na pomenske odstavke; k izvirnemu besedilu lahko narišemo tabelo, ki razčleni informacije; ključne informacije pa so lahko umeščene tudi v diagram poteka zgodbe, ki prikazuje vsebinsko zgradbo besedila.

4. Nejezikovna ponazoritev

Kot možnost dela z nejezikovno ponazoritvijo predlaga Neuner (ibid.) situacijsko sliko (npr. stranka na okencu za vozovnice) z besedilno vrsto, ki sodi k situaciji (vozni red), in besedilom, ki jo opisuje (npr. »Der Herr will nach Frankfurt. Er will morgen früh fahren...«).

5. Aktiviranje predznanja

Številne možnosti ponujajo npr. kolaži (prim. Neuner, 1979).

6. Uporaba maternega jezika

Materni jezik lahko uporabimo v vzporednem besedilu, ki povzema izvirno besedilo, ali pa tako, da pomembne izraze razložimo v maternem jeziku, npr. v opombah. (Prim. Neuner, 1979, prevzeto po Heyd, 1991: 110.)

Pri vseh šestih možnostih gre za parafraze, kajti besedila so strukturirana z novimi sredstvi zato, da bi bila lažje razumljena.

Ne nazadnje uporabljamo parafrazo tudi pri učenju ter preverjanju slovnice. Učenci pogosto vadijo slovnice strukture, tako da tvorne stavke pretvorijo v trpne, glavne stavke v odvisne stavke, premi govor v odvisnega ali pa glagolski slog v samostalniškega in obratno.

Naslednja primera sta izpitni nalogi iz mature:

Formen sie die unterstrichenen Textteile um:

Aber dafür müssen sie etwas bieten: Sie bauen komfortable Hotels. // Aber dafür (muss) etwas (geboten werden). Sie bauen komfortable Hotels.

Formen Sie die unterstrichenen Satzteile um:

Vor der Eröffnung der Ausstellung müssen alle Exponate versichert werden. // (Bevor die Ausstellung eröffnet wird,) müssen alle Exponate versichert werden. (Maturitetni preizkus, nemščina, 1. junij 2002.)

Parafraza je torej pripomoček, ki ga lahko uporabljamo na vseh področjih tujejezičnega pouka in ki omogoča učiteljem, predvsem pa učencem okrepitve izrazno zmožnost.

Prikaz uporabe parafraze v tujejezičnem pouku na primeru besedila »Taschenräuber gestellt«

Ker je vprašanje bralnega razumevanja in s tem povezanega usvajanja besednega zaklada v tujejezičnem pouku vedno aktualno, sestoji tretji del pričujočega članka iz besedila, ki so mu dodane naloge, ki jih profesorji in učitelji lahko uporabijo pri pouku nemščine. Pri reševanju nalog gre za parafraziranje, ki zahteva od učencev tako delo na besedilni kot tudi na stavčni in leksikalni, t. j. besedni ravni. Besedilo »Taschenräuber gestellt« (»Torbičar ujet«, op. p. T. Š.) je razmeroma kratko in lahko razumljivo ter kot tako namenjeno učiteljem, ki učijo učence z osnovnim znanjem nemščine (npr. stopnja A2), lahko pa se ga uporablja tudi pri učencih na naprednih (B1) ter višjih stopnjah (B2 in C1).⁷

Cilj takšnega dela s parafrazami in besedili je seveda boljše razumevanje besed in besedil, še posebej pa spodbujanje učencev k pridobitvi jezikovne prožnosti, krepitvi izrazne zmožnosti in sposobnosti parafraziranja, če ne vedo, kako se nekaj izrazi po nemško. Namen sledečih vaj je tudi pridobitev občutka za raznolikost jezika; učenci tako lahko spoznajo, da v določenem jeziku obstajajo različni slogovni registri.

⁷ Glede stopenj jezikovnega znanja se v članku opiram na t. i. Skupni evropski referenčni okvir za jezike (Common European Framework of Reference for Languages – CEFR), ki se je v Evropi uveljavil kot standard opisovanja jezikovnih spretnosti in je razdeljen na šest ravni: na stopnjo A, ki pomeni osnovno rabo jezika (nižja A1 – breakthrough ter višja A2 – waystage), stopnjo B, ki že predvideva samostojno rabo jezika (B1 – threshold, B2 – vantage), ter stopnjo C kompetentne rabe jezika (C1 – effective operational proficiency, C2 – mastery).

V nadaljevanju so torej nakazane različne možnosti, ki obstajajo, ko gre za delo s parafraziranjem. Učiteljem je ponujeno več možnih nalog, ki jih lahko uporabijo pri delu z učenci. Podan bo predlog za nekaj možnih parafraziranj, poleg tega pa bo opozorjeno tudi na morebitne meje in ovire, ki se lahko pri delu pojavijo.

Ker gre za raziskavo v času študija nemškega jezika, je besedilo vzeto iz revije v nemščini, nanj vezane naloge pa so namenjene uporabi pri pouku nemščine. Pri tem je potrebno poudariti, da se podobna besedila in vaje s parafrazami lahko uporabi pri pouku kateregakoli tujega jezika.

Taschenräuber gestellt

1) *»Hilfe, Hilfe! Meine Tasche!« Die Schreie der Rentnerin gellen gegen zwölf Uhr über den Garstedter Weg in Niendorf, einem Stadtteil von Hamburg. 2) Die 78-Jährige will gerade an der Straßenecke ein paar Blumen pflücken, da nähert sich ihr ein Räuber, schubst sie von hinten und entreißt ihr ihre Handtasche.*

3) *Peter Stehr aus dem benachbarten Stadtteil Stellingen, selbst schon Großvater, ist zu dieser Zeit mit seinem Trekkingrad unterwegs, er trainiert für ein 55-Kilometer-Rennen. 4) »Ich hörte die Rufe und sah dann einen Mann vor mir gehen, der versuchte, unter seiner Jacke eine braune Ledertasche zu verstecken« erzählt der 62-jährige Frührentner. 5) »Ich sagte zu ihm: »Geben Sie die Tasche her!« Doch der Mann reagierte nicht. Da habe ich ihn weiter verfolgt.« 6) Über mehrere hundert Meter geht die Jagd. 7) Der Täter versucht, Peter Stehr abzuschütteln, läuft, ohne auf den Verkehr zu achten, über den mehrspurigen Garstedter Weg. 8) »Ich habe dann mein Rad geschultert, durch Rufen die Autos zum Stehen gebracht und bin weiter drangeblieben«, berichtet Stehr, der zudem per Handy die Polizei alarmiert. 9) »Ich wusste, dass ich den Mann kriege, der war nicht schnell genug.«*

10) *Nach etwa einem halben Kilometer hält der ehemalige Altenpfleger den Räuber schließlich auf dem Marktplatz mithilfe von zwei Passanten fest. 11) Der 52-Jährige ist bereits einschlägig polizeibekannt und kommt in Untersuchungshaft.*

12) *Die beraubte Rentnerin ist überglücklich, als die Polizisten ihr die Handtasche zurückbringen. 13) »Die Dame hat mich noch am Abend angerufen und sich sehr bei mir bedankt« erzählt Stehr. 14) »Für mich war mein Eingreifen aber selbstverständlich. 15) Bei so etwas konnte ich nicht einfach wegschauen.« (Christian Denso, iz: Reader's Digest, november 2006: 22.)*

Besedilna ravnina

Po G. Neunerju (1979) mora učenec delati najprej z besedili, ki so vzporedna avtentičnemu besedilu, da zajame vsebino besedila v celoti. Šele potem se posve- ti izvirnemu besedilu in poskuša razumeti tudi podrobnosti.

Besedilo »Taschenräuber gestellt« je kratko in ima enotno zgodbo, zato je primerno za delo na besedilni ravnini. Ko učitelj nemščine dela z besedilom, ima na razpolago različne možnosti, ki jih lahko ponudi učencem:

1) *Besedilo lahko parafraziramo tako, da napišemo obnovo.* Pri tem morajo učitelji opozoriti, da je treba besedilo skržiti, glavno misel oz. temo besedila pa obdržati.⁸ Naloga je primerna za učence, ki so že sposobni samostojne rabe jezi- ka (stopnja B2). Možna obnova bi bila lahko npr. naslednja:

Einer 78-jährigen Rentnerin hat ein Räuber im Garstedter Weg in Niendorf, einem Stadtteil von Hamburg, gegen zwölf Uhr ihre Handtasche entrisen. Peter Stehr, der zur Zeit gerade auf seinem Rad trainierte, hat ihre Rufe gehört und von dem Räuber die Tasche zurückverlangt. Weil der Mann nicht reagierte, hat ihn Peter, der auch die Polizei alarmiert hat, über mehrere hundert Meter verfolgt. Schließlich hat er ihn auf dem Marktplatz mithilfe von zwei Passanten festgehalten und der bereits polizeibekannte Räuber kam in Untersuchungshaft. Die alte Dame war überglücklich und hat sich bei Stehr noch an demselben Abend per Telefon bedankt.

Pri tem se je potrebno zavedati, da takšna parafraza sicer pove isto, vendar pa se določeni osebni vidiki zgodbe izgubijo, saj v obnovi ni bil uporabljen pre- mi govor. Zato gre pri takšni obnovi bolj za poročilo o dogodku.

2) *Besedilo je možno parafrazirati tudi na ta način, da ga poenostavimo.* Pri tem morajo učitelji omeniti, da se lahko poenostavi tako besede oz. besedne zve- ze kot tudi celotne stavke. Informacije, ki za besedilo niso bistvene, lahko tudi izpustimo. Ker besedilo »Taschenräuber gestellt« ni pretirano težko, se para- fraza od tega razlikuje le v malenkostih. Tudi vaja s poenostavljanjem besedi- la je primerna za učence na stopnji B2. Primer poenostavitve bi se lahko glasil:

1) »Hilfe, Hilfe! Meine Tasche!« schreit die Rentnerin gegen zwölf Uhr im Garstedter Weg in Niendorf, einem Stadtteil von Hamburg. 2) Die 78-Jäh- rige will gerade an der Straßenecke ein paar Blumen pflücken, da nähert sich ihr ein Räuber, stößt sie von hinten und stiehlt ihr ihre Handtasche.

3) Peter Stehr aus dem Stadtteil Stellingen, selbst schon Großvater, train- iert zu dieser Zeit mit seinem Rad für ein 55-Kilometer-Rennen. 4) »Ich hörte die Rufe und sah dann einen Mann vor mir gehen. Der wollte unter seiner Jacke eine braune Ledertasche verstecken«, erzählt der 62-jährige Rentner. 5) »Ich sagte zu ihm: "Geben Sie die Tasche her!" Doch der Mann reagierte nicht. Da habe ich ihn weiter verfolgt.« 6) Das dauert über me-

⁸ Pod pojmom »tema besedila« je mišljena vsebina besedila, skržena na bistvo oz. jedro izjave (prim. Brinker, 1997: 55).

hrere hundert Meter. 7) *Der Räuber läuft über den großen Garstedter Weg und achtet nicht auf den Verkehr.* 8) »Ich habe dann mein Rad aufgehoben, gerufen, so dass die Autos gestoppt haben und bin weiter gelaufen«, berichtet Stehr, der zudem per Handy die Polizei alarmiert. 9) »Ich wusste, dass ich den Mann kriege, der war nicht schnell genug.«

10) *Nach etwa einem halben Kilometer greift er den Räuber mithilfe von zwei Menschen, die vorbeigehen.* 11) *Die Polizei kennt den 52-Jährigen bereits und er kommt in Untersuchungshaft.*

12) *Die beraubte Rentnerin ist sehr glücklich, als die Polizisten ihr die Handtasche zurückbringen.* 13) »Die Dame hat mich noch am Abend angerufen und sich sehr bei mir bedankt«, erzählt Stehr. 14) »Für mich war mein Helfen aber selbstverständlich. 15) *Bei so etwas konnte ich nicht einfach wegschauen.*«

Konkretno se zgornja poenostavitve od izvirnega besedila razlikuje v naslednjih prvinah:

a) Besedje: V prvem stavku (S1) je v poenostavitvi namesto besedne zveze *Die Schreie gellen* uporabljen le glagol *schreien*, namesto *schubsen* in *entreißen* sta uporabljena lažje razumljiva glagola *stoßen* in *stehlen* (S2), beseda *Trekkingrad* je parafrazirana preprosto kot *Rad* (S3), leksem *Täter* zamenjuje njegova podpomenka *Räuber* (S7), namesto glagola *schultern* smo uporabili glagol *aufheben* ter namesto sklopa s funkcijskim glagolom *zum Stehen bringen* enostavno sinonimni glagol *stoppen* (S8). Tudi besedno zvezo *weiter dranbleiben* smo nadomestili s preprostejšo konstrukcijo *weiter laufen* (S8). Glagol *festhalten* v S10 je zamenjan s sopomenko *greifen*, beseda *Passanten* pa parafrazirana z *Menschen, die vorbeigehen*. Namesto pridevnika *übergücklich* smo uporabili *sehr glücklich* (S12), besedo *Eingreifen* pa nadomestili s preprostejšo *Helfen* (S14).

b) Oblikoslovje: V S6 je prišlo do pozaimljenja, in sicer je namesto samostalnika *die Jagd* uporabljen zaimek *das*. Tudi poklic rešitelja (*der ehemalige Altenpfleger*) smo v poenostavitvi nadomestili z osebnim zaimkom *er* (S10).

c) Skladnja: Odvisni stavek (oziralni odvisnik) smo v S4 spremenili v glavni stavek ter namesto nedoločniške konstrukcije s *zu* uporabili modalni glagol z nedoločnikom (*versuchte zu verstecken* → *wollte verstecken*). V nadaljnjem smo nedoločniško konstrukcijo z *ohne...zu* zaradi boljše berljivosti spremenili v priredno stavčno zvezo z *und* (S7).

d) Stilistika: V S8 sem v poenostavitvi namesto samostalniškega sloga uporabila glagolski slog (*das Rufen* → *rufen*), v S11 pa namesto trpne konstrukcije (*Er ist polizeibekannt*) tvorno (*Die Polizei kennt ihn*).

3) *Besedilo je glede na Neunerja v nadaljnjem možno razčleniti na ključne informacije.* Te bi bile lahko npr. sledeče:

*Rentnerin,
Hamburg,
Räuber,
Handtasche,
Rufe,
Peter Stehr,
Jagd,
Handy,
Polizei,
nicht schnell,
festhalten,
Untersuchungshaft,
Dame,
anrufen,
Dankbarkeit.*⁹

Pri izboru ključnih informacij je treba iz besedila izluščiti bistvo. Ali so bile izbrane prave informacije ali ne, je možno preveriti tako, da poskusi nekdo, ki besedila ne pozna, iz danih ključnih informacij povedati zgodbo. Če je ta podobna izvirniku, pomeni, da so bile izbrane informacije prave.

Pri členitvi besedila na ključne informacije gre v veliki meri za receptivno spretnost, zato naloga ni tako zahtevna kot obnova, poenostavitev ali prevod. Vajo lahko tako uporabimo od stopnje jezikovnega znanja B1 naprej, po presoji morda celo že na stopnji A2.

4) *Besedilo je možno parafrazirati na nejezikovni način, in sicer tako, da se nariše sliko, iz katere je razvidna zgodba članka.* Ker je tudi pri tej nalogi pou-darek na receptivnih spretnostih, je vaja primerna že za učence z osnovnim zna-njem jezika, uporabljamo jo torej lahko od stopnje A2 naprej.

5) *Besedilo lahko prevedemo tudi v slovenščino.* Takšno parafrazo lahko uči-telj zahteva le od učencev, ki se v nemškem jeziku že dobro znajdejo (stopnja C1 oz. vsaj B2). Možen prevod besedila bi bil lahko npr. naslednji:

1) »Na pomoč, na pomoč, moja torbica!« 2) *Kriki upokojenke okoli pol-dneva razparajo tišino na ulici Garstedter v Niendorfu, delu Hamburga. Oseminsedemdesetletna dama hoče ravno utrgati nekaj rož na vogalu, ko se ji približa ropar, jo sune od zadaj ter ji iztrga torbico.*

⁹ Zgoraj navedene ključne informacije tvorijo t. i. izotopično verigo. Gre za tiste jezikovne znake, ki jih povezuje vsaj ena skupna semantična značilnost, za katere pa ni potrebno, da so referenčno identični. Prim. tudi Bračič/Fix/Gre-ule 2007, 81.

3) *Peter Stehr iz bližnje soseske Stellingen, tudi sam že dedek, je v tem trenutku ravno na poti s kolesom, trenira namreč za 55-kilometrsko dirko.* 4) »Slišal sem krike, potem pa pred seboj zagledal moškega, ki je poskušal pod jakno skriti rjavo usnjeno torbico,« pripoveduje dvainšestdesetletni predčasni upokojenec. 5) »Rekel sem mu: Dajte torbo sem!« vendar moški ni reagiral. Zato sem šel za njim.« 6) Več sto metrov traja lov. 7) Storilec se poskuša Petra otresti in steče čez večpasovno cesto Garstedter, ne da bi bil pozoren na promet. 8) »Nato sem si oprtal kolo na ramo, s klici pozval avtomobile, naj se ustavijo, ter mu sledil naprej,« poroča Stehr, ki poleg tega po mobiju opozori policijo. 9) »Vedel sem, da bom moža ujel, ker ni bil dovolj hiter.«

10) Po približno pol kilometra predčasno upokojeni bolničar za ostarele s pomočjo dveh mimoidočih na trgu Marktplatz končno prime roparja. 11) Dvainšestdesetletnik je kot povratnik že stari znanec policije in mora v preiskovalni zapor.

12) Oropana upokojenka je presrečna, ko ji policaji vrnejo torbico. 13) »Gospa me je še isti večer poklicala ter se mi lepo zahvalila,« pripoveduje Stehr. 14) »Zame je bil moj poseg pač samoumeven. Pri čem takem ne bi mogel enostavno pogledati stran.«

Ker je izvirno besedilo napisano v pogovornem jeziku in ker ne vsebuje pretirano težkih niti strokovnih izrazov, prevajanje v slovenščino ne bi smelo povzročati težav. Kljub temu naj bo na tem mestu dodanih nekaj komentarjev na določene dele prevoda:

- Besedno zvezo *Die Schreie gellen* v S1 se lahko prevede kot *razparati tišino*, saj je glagol *parati* v slovenščini vedno prehodni, potrebuje torej predmet v 4. sklonu, v tem primeru je to beseda *tišina*. V istem stavku je beseda *zwölf* prevedena kot *poldne*, ker bi lahko dobeseden prevod *dvanaest* namigoval tudi na polnoč.
- V S2 smo stavek *da nähert sich ihr ein Räuber* prevedli v slovenščini v časovni odvisnik: *ko se ji približa ropar*. Obe morda malce težji besedi *schubsen* in *entreißen* sta prevedeni dobesedno kot *suniti* in *iztrgati*.
- Besedno zvezo *benachbarter Stadteil* (Stellingen) iz naslednjega stavka (S3) je preveden kot *bližnja soseska* (Stellingen), saj v slovenskem jeziku pogosteje govorimo o *soseski* kot o *sosednjem delu mesta*. Beseda *Trekkingrad* je prevedena preprosto kot *kolo*. Gre namreč za kolo, ki ni ne cestno, pa tudi ne gorsko. Vendar pa je vrsta kolesa v tem kontekstu popolnoma nepomembna.
- Oznaka poklica v S4, *Frührentner*, ima v slovenščini ekvivalentno ustreznico *predčasni upokojenec*. Obstaja tudi leksem *invalidski upokojenec*, ker pa v tem primeru ne vemo, zakaj se je gospod predčasno upokojil, je prvi izbor ustrežnejši.

- Glagol *weiter verfolgen* v S5 sem prevedla kot *iti za (njim)*. *Verfolgen* sicer pomeni *slediti*, vendar v slovenščini redkokdaj rečemo *slediti naprej*.
- V S6 ostane čas v slovenskem prevodu nespremenjen, uporabljen je torej sedanjik. Namesto *Več sto metrov traja lov* bi lahko uporabili tudi preteklik in rekli *Več sto metrov je trajal lov*. Ker pa gre v našem primeru za ustvarjanje napeposti, je t. i. dramatični sedanjik ustrežnejši.
- Beseda *schultern* (S8) v slovenščini nima ustreznice, zato pa pogosto rečemo *oprta si (kaj) na ramo*. V nadaljnjem je besedna zveza *zum Stehen bringen* prevedena kot *pozvati, naj se ustavi*.
- Čeprav beseda *der Mann* (S9) v slovenščini pomeni *moški*, sem jo v našem primeru prevedla v *mož*. V bolj pogovornem smislu bi lahko uporabili celo besedo *možak(ar)*, torej *Vedel sem, da bom možak(ar)ja ujel*.
- Glagol *festhalten* v S10 je preveden dobesedno, in sicer kot *prijeti*.

Pri zgoraj navedenih vajah, ki predvidevajo delo z besedilom, učitelji najprej uporabijo metodo razlage, s pomočjo katere učencem pojasnijo, kaj je njihova naloga. Pri samem reševanju nalog, torej parafraziranju s pomočjo obnove, poenostavitve, prevoda itd., gre za metodo praktičnih aktivnosti oz. za metodo obdelave besedila. Predvidena učna oblika pri parafraziranju na besedilni ravni je individualno delo, cilji pa so krepitev sposobnosti parafraziranja in posledično izrazne zmožnosti učencev ter seveda boljše razumevanje besedila.

Stavčna ravna

Učitelji morajo učencem privzgojiti sposobnost, da različne stavke preoblikujejo. Pri tem pa se morajo zavedati, da vsako preoblikovanje stavka ni vedno ustrezna rešitev. Besedila so napisana v različnih stilih in pripadajo različnim slogovnim registrom. Tako včasih določenemu slogu/registru bolj ustreza npr. tvornik kot trpnik ali pa samostalniški slog kot glagolski slog. Preoblikovanje stavkov je pogosto povezano tudi s komunikativnim poudarkom. Kljub temu pa lahko poskusimo parafrazirati nekaj stavkov iz našega besedila.

- 1) *Nekatere stavke je npr. možno parafrazirati tako, da uporabimo trpnik.*

Nach etwa einem halben Kilometer hält der ehemalige Altenpfleger den Räuber schließlich auf dem Marktplatz mithilfe von zwei Passanten fest.

// Nach etwa einem halben Kilometer wird der Räuber von dem ehemaligen Altenpfleger schließlich auf dem Marktplatz mithilfe von zwei Passanten festgehalten.

Die beraubte Rentnerin ist übergücklich, als die Polizisten ihr die Handtasche zurückbringen. // Die beraubte Rentnerin ist übergücklich, als ihr die Handtasche von den Polizisten zurückgebracht wird.

Oba stavka sta možna tako skladijsko kot tudi pragmatično. Kljub temu pa je le opazna majhna razlika v stališču.

Vajo s parafraziranjem, pri kateri učenci spreminjajo tvornik v trpnik, lahko uporabimo od stopnje B1 naprej.

2) *Veliko stavkov v besedilu lahko parafraziramo npr. tako, da zamenjamo vrstni red stavčnih členov.* Pri tem se je potrebno zavedati dejstva, da je posledica premikanja stavčnih členov pogosto nov komunikativni poudarek. Tovrstno vajo lahko uporabimo že pri učencih na stopnji A2, saj le-ta ni prezahtevna. Npr.:

Über mehrere hundert Meter geht die Jagd. // Die Jagd geht über mehrere hundert Meter.

Nach etwa einem halben Kilometer hält der ehemalige Altenpfleger den Räuber schließlich auf dem Marktplatz mithilfe von zwei Passanten fest. // Der ehemalige Altenpfleger hält nach etwa einem halben Kilometer den Räuber schließlich auf dem Marktplatz mithilfe von zwei Passanten fest.

»Für mich war mein Eingreifen aber selbstverständlich.« // »Mein Eingreifen war für mich aber selbstverständlich.«

V vseh treh primerih se stavčni pari razlikujejo v tem, da je drugi stavek bolj nevtralen kot prvi. V prvih stavkih (vvsakem paru) stapislovni določili »über mehrere hundert Meter« oz. »nach etwa einem halben Kilometer« poudarjeni oz. je predložni predmet »für mich« poudarjen, do česar pa v drugih stavkih ne pride.

3) *Nekatere stavke je v nadaljevanju možno parafrazirati tako, da jih prenesemo v odvisni govor.* Učitelji lahko od boljših učencev zahtevajo tudi, da uporabijo konjunktiv I, če želijo izjave Petra Stehra podati bolj objektivno in distancirano. Na primer:

»Ich hörte die Rufe und sah dann einen Mann vor mir gehen, der versuchte, unter seiner Jacke eine braune Ledertasche zu verstecken.« // Er sagt, dass er die Rufe hörte und dann einen Mann vor sich gehen sah, der versuchte, unter seiner Jacke eine braune Ledertasche zu verstecken.

Ali s konjunktivom I:

Er sagt, er habe die Rufe gehört und dann einen Mann vor sich gehen sehen, der versucht habe, unter seiner Jacke eine braune Ledertasche zu verstecken. // »Ich sagte zu ihm: »Geben Sie die Tasche her!«

Er erzählt, dass er zum Räuber sagte, dass er die Tasche zurückgeben soll.

Ali s konjunktivom I:

Er erzählt, er habe zum Räuber gesagt, er solle die Tasche zurückgeben.

»Ich habe dann mein Rad geschultert, durch Rufen die Autos zum Stehen gebracht und bin weiter drangeblieben.« // Er sagt, dass er dann sein Rad geschultert, durch Rufen die Autos zum Stehen gebracht hat und weiter drangeblieben ist.

Ali s konjunktivom I:

Er sagt, er habe dann sein Rad geschultert, durch Rufen die Autos zum Stehen gebracht und sei weiter drangeblieben. // »Ich wusste, dass ich den Mann kriege, der war nicht schnell genug.«

Er sagt, dass er wusste, dass er den Mann kriegt, denn der war nicht schnell genug.

Ali s konjunktivom I:

Er sagt, er habe gewusst, dass er den Mann kriege/kriegen würde, denn der sei nicht schnell genug gewesen.

Čeprav je odvisni govor v zgornjih stavkih možen, pa je treba na tem mestu ponovno poudariti, da je premi govor v takšnem besedilu zelo ustrezen, saj je zgodba z osebnimi vidiki dosti bolj subjektivna in napeta.

Prav tako je potrebno omeniti, da sodi vaja s spreminjanjem premege v odvisni govor med težje naloge, zato naj jo učitelji uporabijo pri učencih, katerih jezikovno znanje je vsaj znanje stopnje B2, vaja s konjunktivom I pa naj bo, kot že omenjeno, uporabljena pri učencih na višjih stopnjah (C1).

4) Dva stavka v besedilu lahko preoblikujemo tako, da glagolski slog spremenimo v samostalniškega in obratno. Pri tem se odvisni stavek pogosto spremeni v glavni stavek in obratno. Npr.:

*»Ich habe dann mein Rad geschultert, **durch Rufen die Autos zum Stehen gebracht** und bin weiter drangeblieben.« // Ich habe dann mein Rad geschultert, **die Autos, indem ich gerufen habe, zum Stehen gebracht** und bin weiter drangeblieben.*

*»Für mich war **mein Eingreifen** aber selbstverständlich.« // »**Dass ich eingegriffen habe**, war für mich aber selbstverständlich.«*

Zgornja stavka sicer lahko parafraziramo na ta način, vendar pa morajo učitelji učence opozoriti na to, da je avtor besedila tako oblikoval stavke verjetno z določenim namenom.

Tudi ta vaja sodi med zahtevnejše, zato je primerna za učence na stopnji jezikovnega znanja B2 oz. C1.

5) Možna parafraza na stavčni ravni je tudi prevod stavkov v slovenščino. Na primer:

Der 52-Jährige ist bereits einschlägig polizeibekannt und kommt in Untersuchungshaft. // Dvainpetdesetletnik je kot povratnik že stari znanec policije in mora v preiskovalni zapor.

»Für mich war mein Eingreifen aber selbstverständlich. Bei so etwas könnte ich nicht einfach wegschauen.« // »Zame je bil moj poseg pač samoumeven. Pri čem takem ne bi mogel enostavno pogledati stran.«

Prav tako zahteva naloga s prevajanjem od učencev vsaj znanje stopnje B2.

Pri delu na stavčni ravnini je najprej predvidena metoda razlage, kateri sledi metoda praktičnih aktivnosti. Učna oblika, primerna za tovrstne vaje, je individualno delo ali pa delo v parih. Cilj tovrstnega preoblikovanja stavkov je krepiti tako receptivnih (boljše razumevanje podrobnosti v besedilu) kot tudi produktivnih zmožnosti učencev.

Leksikalna ravnina

Učitelj lahko učencem predlaga, naj poiščejo že dane parafraze v samem besedilu, k določenim besedam pa parafraze oblikujejo sami:

1) *K naslednjim besedam je možno najti parafraze¹⁰ v samem besedilu:*

K besedi »Rentnerin«: *die 78-Jährige, sie, die beraubte Rentnerin, die Dame.*

K besedi »Niendorf«: *ein Stadtteil von Hamburg.*

K »Peter Stehr«: *selbst schon Großvater, der 62-jährige Frührentner, der ehemalige Altenpfleger.*

K besedi »Räuber«: *Täter, der 52-Jährige.*

2) *Različne neznane besede v besedilu lahko parafraziramo tudi tako, da podamo razlage besed iz slovarjev. Npr.:*

gellen – ein Ruf, eine Stimme klingt sehr laut

schubsen – jemanden leicht stoßen und dabei irgendwohin bewegen

entreißen – jemandem etw. mit Gewalt nehmen

Frührentner – jemand, der vor dem üblichen Alter Renter wird, meistens weil er krank ist

Jagd – das Jagen oder Verfolgen von jemandem

abschütteln – schneller sein als die Verfolger und sie deshalb loswerden

schultern – etwas auf die Schulter legen und so tragen

Handy – ein drahtloses Telefon

einschlägig – für das gleiche oder ein ähnliches Verbrechen bereits bestraft worden sein

Untersuchungshaft – die (vorläufige) Haft eines Beschuldigten bis zu Beginn des Prozesses

(Langenscheidts Großwörterbuch, Deutsch als Fremdsprache.)

3) *Pri nekaterih besedah lahko podamo njihove podpomenke, ki služijo kot zgledi. Npr.:*

Tasche: Einkaufstasche, Sporttasche, Ledertasche.

Blumen: Rosen, Tulpen, Nelken.

Jagd: Bärenjagd, Entenjagd, Hexenjagd, Verbrecherjagd.

¹⁰ V tem primeru gre za parafrazo v širšem pomenu besede. Navedeni leksemi so pravzaprav členi koreferenčne verige: so referenčno identični, izmenljivi in služijo slogovni variaciji.

4) *Nekatere besede lahko parafraziramo s pomočjo njihovih antonimov oz. protipomenk.* Npr.:

Stehen ↔ *Laufen*

Abend ↔ *Morgen*

Vendar pa zamenjava besede »Stehen« z besedo »Laufen« ter besede »Abend« z besedo »Morgen« še ni parafraza. O parafrazi lahko govorimo šele, ko so besede uporabljene v stavkih.

5) *Neznane besede pa je možno prevesti tudi v slovenščino.* Npr.:

pflücken – (u)trgati

benachbart – sosednji

Trekkingrad – gorsko kolo

mehrspurig – večpasoven

Passant – mimoidoči

(Debenjak: Veliki slovensko-nemški slovar.)

S tem ko učitelji z učenci delajo na besedni ravnini, dobijo slednji podrobnejši vpogled v besedilo, kar je cilj tovrstnih vaj. Predvideni metodi sta metoda razlage in pa metoda praktičnih aktivnosti. Učne oblike, ki se lahko uporabijo pri parafraziranju na besedni ravnini, so tako individualno delo kot tudi delo v parih ali manjših skupinah.

Ker je delo s posameznimi besedami lažje kot s stavki in besedili in ker si učenci lahko pri nekaterih vajah pomagajo s slovarjem, lahko učitelji uporabijo prve štiri od zgoraj navedenih nalog že na stopnji jezikovnega znanja A2, vsekakor pa na stopnji B1, peto nalogo pa prav tako pri učencih na stopnji B1.

Rezultati

Delo z besedilom »Taschenräuber gestellt« je pokazalo, da je parafraza sredstvo, s katerim si lahko pri tujejezičnem pouku veliko pomagamo oz. ki se pri učenju tujih jezikov zelo pogosto pojavlja, čeprav se morda tega včasih ne zavedamo. S takšnimi tipi nalog se namreč učitelji oz. profesorji ter učenci oz. študentje vedno znova srečujemo.

Na besedilni ravnini smo besedilo parafrazirali tako, da smo napisali obnovo in poenostavitev. Pri tem se je potrebno zavedati, da je obnova redukcija besedila, pri čemer moramo njegovo temo obdržati. Poenostavitev se je od izvirnega besedila razlikovala na področju besedja (besede smo zamenjali z lažje razumljivimi besedami), oblikoslovja (v poenostavitvi je pogosto prišlo do pozajmljenja), skladnje (iz odvisnikov smo naredili glavne stavke) in stilistike (na nekaterih mestih smo glagolski slog spremenili v samostalniškega ter tvorne stavke spremenili v trpne). Besedilo je v nadaljnjem razčlenjeno na ključne informaci-

je, možno pa ga je parafrazirati tudi na nejezikovni način, in sicer tako, da narišemo sliko, iz katere je razvidna zgodba besedila.

Na stavčni ravni je bilo možno transformirati tvornik v trpnik, stavke smo parafrazirali tudi tako, da smo zamenjali vrstni red stavčnih členov, pri nekaterih pa je bila možna sprememba premega v odvisni govor. Nekaj stavkov v besedilu je parafraziranih tako, da je glagolski slog spremenjen v samostalniškega oz. obratno, možen pa je bil tudi prevod stavkov v slovenščino.

Na leksikalni oz. besedni ravni je bilo možno najti parafraze nekaterih besed v samem besedilu, druge (neznane) besede se je lahko parafraziralo s podajo razlag iz slovarjev, pri nekaterih besedah smo podali podpomenke, ki so služile kot primeri, besede pa je bilo možno parafrazirati tudi s pomočjo protipomenk ter nekatere prevesti v slovenščino.

Vprašanju, kako lahko parafraziranje povežemo z didaktiko ter kaj vse se da pri tujejezičnem pouku narediti z besedili, stavki in besedami, tako sledi ugotovitev, da obstajajo številne možnosti, če želimo pri pouku nemščine (in pri tujejezičnem pouku nasploh) uporabiti parafrazo.

Zaključek

V članku sem želela seznaniti z bistvom parafraze, ki je kot koncept pomen-ske ekvivalentnosti med jezikovnimi izrazi pomembno izrazno sredstvo besedilne slovnice. Moj namen je bil preučiti vrste parafraze in njene funkcije ter parafrazo vključiti v didaktični okvir in ugotoviti, kako si lahko na tem področju s parafraziranjem pomagamo.

Parafraza je izrazno sredstvo, ki se mu v vsakdanji komunikaciji le stežka izognemo. V različnih oblikah in s številnimi podvrstami se pojavlja na različnih funkcijskih področjih ter služi mnogim namenom. Na primeru konkretnega besedila so v članku prikazane različne vaje s parafraziranjem, ki se lahko uporabijo pri pouku tujega jezika in so dokaz za to, da parafraza ni le jezikoslovni fenomen, temveč tudi pomemben didaktični pripomoček, z uporabo katerega se v veliki meri krepi jezikovna zmožnost učencev.

Literatura

- Abraham, W. (1988). *Terminologie zur neueren Linguistik*, zvezek 1. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Bajec, A. in drugi (1980–1991). *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- De Beaugrande, R. A., Dressler, W. U. (1981). *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- De Beaugrande, R. A., Dressler, W. U., Derganc, A., Miklič T. (1992). *Uvod v besediloslovje*. Ljubljana: Park.

- Bračič, S., Fix U., Greule A. (2007). *Textgrammatik – Textsemantik – Textstilistik. Ein textlinguistisches Repetitorium*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko.
- Brinker, K. (1997). *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- Bußmann, H. (2002). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Stuttgart: Alfred Kröner Verlag.
- Crystal, D. (1997). *Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 4th edition. Oxford: Blackwell publishers.
- Debenjak, D., Debenjak, B., Debenjak, P. (2001). *Veliki nemško-slovenski slovar*. Ljubljana: DZS, d.d.
- Debenjak, D., Debenjak, B., Debenjak, P. (2003). *Veliki slovensko-nemški slovar*. Ljubljana: DZS, d.d.
- Dreyer, H., Schmitt, R. (2003). *Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik*. Ismaning: Max Hueber Verlag.
- Fix, U., Poethe, H., Yos, G. (2001). *Textlinguistik und Stilistik für Einsteiger. Ein Lehr- und Arbeitsbuch*. Band 1. Frankfurt am Main: Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften.
- Glück, H. (1993). *Metzler Lexikon Sprache*. Stuttgart, Weimar: Verlag J. B. Metzler.
- Götz, D. in drugi (2002). *Langenscheidts Großwörterbuch. Deutsch als Fremdsprache*. Berlin, München: Langenscheidt.
- Helbig, G., Götze, L., Henrici, G., Krumm H.-J. (2001). *Deutsch als Fremdsprache. Ein internationales Handbuch*, 1. Halbband. Berlin, New York: Walter de Gruyter.
- Helbig, G., Buscha, J. (2004). *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin, München: Langenscheidt.
- Heringer, H. J. (1988). *Lesen lehren lernen: Eine rezeptive Grammatik des Deutschen*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Heyd, G. (1991). *Deutsch lehren. Grundwissen für den Unterricht in Deutsch als Fremdsprache*. Frankfurt am Main: Verlag Moritz Diesterwerk.
- Lewandowski, T. (1994). *Linguistisches Wörterbuch*, Band 2. Heidelberg, Wiesbaden: Quelle und Mayer.
- Nünning, A. (2004). *Metzler Lexikon: Literatur- und Kulturtheorie. Ansätze, Personen, Grundbegriffe*. Stuttgart, Weimar: Verlag J. B. Metzler.
- Polenz, P. von (1988). *Deutsche Satzsemantik, Grundbegriffe des Zwischen-des-Zeilen-Lesens*. Berlin, New York: De Gruyter.

- Sanders, W. (1977). *Linguistische Stilistik: Grundzüge der Stilanalyse sprachlicher Kommunikation*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
- Sandig, B. (1986). *Stilistik der deutschen Sprache*. Berlin, New York: de Gruyter.
- Skibitzki, B. (1995). Semantik an der Grenze zwischen Satz und Text. V: Pohl, I. (Hrsg.), *Semantik von Wort, Satz und Text*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 191–201.
- Škerlavaj, T. (2008). *Die Paraphrase in der deutschen Gegenwartssprache – theoretische und angewandte Aspekte unter besonderer Berücksichtigung des Fremdsprachenunterrichts*. Diplomsko delo, Ljubljana.
- Träger, C. (1986). *Wörterbuch der Literaturwissenschaft*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut.
- Wunderlich, D. (1991). *Arbeitsbuch Semantik*. Frankfurt am Main: Hain.
- Zavrl, I. (2003). *Parafraza kot medbesedilna vez med znanstvenimi in poljudnoznanstvenimi besedili ekonomske vede*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za germanistiko z nederlandistiko in skandinavistiko.

Viri

Delo, marec 2007.

Delo, avgust 2007.

Maturitetni preizkus, nemščina, 1. junij 2002

Reader's Digest, november 2006.